

**CADEAUPUNTEN IN HET HOGER
ONDERWIJS**

EEN EERSTE VERKENNING

Utrecht, oktober 2007

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING 5

INLEIDING 7

1 WERKWIJZE 9

1.1 Onderzoek NVAO 9

1.2 Onderzoek ResearchNed 9

1.3 Werkwijze 10

2 CONCLUSIES 11

2.1 Cadeaupunten en compensatie 11

2.2 Verschillen per sector 13

3 AANBEVELINGEN 15

3.1 Een taak voor instellingsbesturen 15

3.2 Nader onderzoek 15

4 TOT SLOT 17

COLOFON 23

BIJLAGE(N)

I ONDERZOEK VISITATIERAPPORTEN 19

II ONDERZOEK RESEARCHNED 21

SAMENVATTING

In dit rapport doet de inspectie verslag van een eerste verkenning naar cadeaupunten in het hoger onderwijs. Cadeaupunten zijn studiepunten die studenten verkrijgen zonder dat daar een evenredige studie-inspanning tegenover staat. Een ECTS-studiepunt - en dus ook een cadeaupunt - staat gelijk aan 28 studie-uren.

Het onderzoek is verricht op verzoek van minister Plasterk, in vervolg op een eerder onderzoek naar spookvakken in het hoger onderwijs. Het onderzoek bestaat uit twee deelonderzoeken: een analyse van recente visitatierapporten en een studentenbevraging. Deze deelonderzoeken zijn uitgevoerd door respectievelijk NVAO en ResearchNed.

De conclusies van het onderzoek zijn:

1. Op grond van ervaringen van studenten komen cadeaupunten op grote schaal voor in het hoger onderwijs. De 'lichtheid' van studie-onderdelen wordt echter vaak gecompenseerd door studieonderdelen waarvoor studenten meer studieinzet leveren dan het aantal beoogde studiepunten. Over het gehele bekostigde bachelor onderwijs is de netto uitkomst ongeveer een half cadeaupunt per student per jaar (hbo: 0,7; wo: 0,1).
2. Ten aanzien van te lichte en te zware studie-onderdelen bestaan er verschillen tussen sectoren. Volgens inschattingen van studenten wordt in de hbo-sector Economie netto gemiddeld 1,4 cadeaupunt per student per jaar verstrekt en in de wo-sector Gedrag & Maatschappij 1,5. Daar staat tegenover dat in de wo-sector Techniek studenten per jaar 2,1 studiepunten meer studietijd besteden dan de nominale studietijd voor de betreffende studieonderdelen.

De belangrijkste redenen voor het ontvangen van cadeaupunten zijn gelegen in de aard van de contacturen (te weinig contacturen en te weinig voorbereiding vereist), op het gebied van toetsing (te gemakkelijk, te beperkte toetsing en opdrachten) en vakinhoudelijk (te gemakkelijke stof/teksten, vak niet interessant genoeg). Daarbij geldt het ontbreken of uitvallen van contacturen vaker als reden voor cadeaupunten in het hbo en kunnen relatief makkelijk verkregen punten in het wo eerder worden toegeschreven aan het niveau van toetsing/ opdrachten en het niveau van stof/teksten. Wat betreft de extra-tijd-vakken hebben de redenen in het wo vooral betrekking op het niveau van de stof, toetsing en opdrachten. In het hbo daarentegen worden extra-tijd-vakken vooral toegeschreven aan communicatie, begeleiding en beoordeling door de docent. De inspectie stelt vast dat in beide gevallen sprake is van een niet-optimale studieomgeving.

Op grond van deze conclusies doet de inspectie twee aanbevelingen:

1. dat instellingsbesturen, ter uitvoering van de opdracht voortvloeiend uit art. 7.14 WHW, nagaan of de feitelijke studielast van studieonderdelen in voldoende mate in overeenstemming is met de beoogde studielast en dat zonodig passende maatregelen worden genomen. Dit geldt in het bijzonder voor de opleidingen in de wo-sector Gedrag & Maatschappij en de hbo-sector Economie.
2. dat de minister van OCW nagaat welke mogelijkheden er zijn om de bestaande onderzoeksinstrumenten met betrekking tot studeren in het hoger onderwijs zodanig te verfijnen, dat ook op instellings- en opleidingsniveau uitspraken kunnen worden gedaan over studielast.

Alles overziende constateert de inspectie dat de begrippen 'spookvakken' en 'cadeaupunten' in 2007 het ho-vocubulaire tijdelijk verrijkt hebben, maar dat er de sector veel aan gelegen moet zijn dat deze labels snel na nu niet meer aan de orde zijn. Dat vraagt inspanningen op velerlei gebied, zowel van instellingen als van koepel- en studentenorganisaties, zowel van de kwaliteitsbewaker NVAO en de toezichthouders, als van het ministerie van OCW. Inspanning nummer 1 is: onder ogen te zien dat, met alle waardering voor het goede dat in het hoger onderwijs plaatsvindt, op diverse plekken in het ho veel zaken nog niet optimaal verlopen: niet-optimale contacttijd, niet-optimale begeleiding, niet-optimale toetsing, niet altijd voldoende uitdagend onderwijs. En alhoewel dit onderzoek geen aanleiding geeft tot verdenkingen van moedwilligheid of zelfs fraude, is tegelijkertijd duidelijk dat er nog veel werk aan de winkel is.

INLEIDING

Vijftien jaar na de verschijning van het rapport 'Te doen of niet te doen?'¹ lijkt de vraag eerder omgekeerd: 'Te licht of niet te licht?'. Om een kleine greep te doen uit de publiciteit van dit jaar:

- In maart was er een rapport van de Landelijke Studenten Vakbond (LSVb), waarin door een selecte steekproef van studenten een groot aantal klachten werd geuit over de kwaliteit van het hoger onderwijs.² De inspectie constateerde over deze klachten, onder verwijzing naar de Harvard-studie *How to make most of college*³: "... over het geheel genomen geven zij het tegendeel aan van het doel dat ook instellingen zelf graag voor ogen hebben, namelijk dat studenten bij de diploma-uitreiking zeggen: *"I really got what I came here for"*⁴.
- In mei verscheen een inspectieonderzoek naar onderwijstijd met als een van de conclusies dat ongeveer een derde van de opleidingen in het eerste jaar gemiddeld per week minder dan tien contacturen programmeert⁵.
- In juni rapporteerde het Centraal Planbureau dat vrijwel nergens op de wereld studenten in het hoger onderwijs zo weinig leren als in Nederland⁶.
- In augustus meldde NVAO-voorzitter Karl Dittrich dat ten aanzien van de basiskwaliteit van 20 procent van de wo-bacheloropleidingen waakzaamheid geboden is. Als factoren noemde hij onder andere te lichte studielast en te weinig studie-inspanning⁷.
- In oktober verscheen een ROA-rapport over opvattingen van afgestudeerden met als conclusie: 'Nederlandse afgestudeerden doen het niet best wat betreft studiegedrag. Slechts weinigen van hen verrichtten meer werk dan nodig was om de tentamens te halen en eveneens probeerden niet veel van hen de hoogst mogelijke cijfers te halen. Vanuit deze data bekeken komen Nederlandse afgestudeerden vrij lui dan wel resultaatgericht over'⁸.

Daarnaast werd het ho-vocabulaire verrijkt met een aantal nieuwe begrippen waaronder 'spookvakken' en 'cadeaupunten'. De toon werd gezet in het tv-programma EenVandaag van 9 maart 2007, waar een aantal studenten aan het woord kwam over studieonderdelen die zij niet of slechts ten dele hadden gehad. Kamerlid Van Dijk stelde er vragen over. Op verzoek van de minister voerde de inspectie samen met de auditdienst een audit uit bij zes opleidingen.

---

¹ W.H.F.W. Wijnen e.a. (1992): *Te doen of niet te doen*. Zoetermeer, ministerie van OCW.

² LAKS, JOB en LSVb (2007). *Klachteninventarisatie*. Utrecht, LSVb.

³ R.J. Light (2001): *How to make most of college. Students speak their minds*. Cambridge, Mass., Harvard University Press.

⁴ Inspectie van het Onderwijs (2007): *Nota aan de minister*, 30 mei 2007

⁵ Inspectie van het Onderwijs (2007): *Onderwijstijd in het hoger onderwijs*. Utrecht, Inspectie van het Onderwijs

⁶ Volkskrant 26 juni 2007: *Slimme studenten blijven relatief dom*

⁷ K. Dittrich (2007). *Toespraak tijdens VSNU-conferentie Studiesucces in de bachelorfase*, 23-24 augustus 2007, Middelburg. Den Haag: NVAO-website.

⁸ Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (2007): *Afgestudeerden van het hoger onderwijs in Nederland in vergelijking met andere landen*. Zoetermeer, ROA, blz. 61.

Ook werden klachten, signalen en klokkenluiders in de laatste jaren opnieuw tegen het licht gehouden. De inspectie definieerde spookvakken als studieonderdelen waarbij aan studenten studiepunten worden verstrekt voor onderwijseenheden, zonder dat onderwijs is aangeboden en zonder dat tentaminering heeft plaatsgevonden. De conclusie was dat er in het verleden voorvallen zijn geweest waarop deze omschrijving van toepassing was, maar dat er geen aanwijzingen zijn dat het fenomeen spookvakken momenteel voorkomt op een schaal van betekenis. Wel concludeerde de inspectie dat er regelmatig studiepunten worden toegekend aan studenten waar geen evenredige studie-inspanning tegenover staat (cadeaupunten)⁹.

In zijn beleidsreactie op de 'Nota Spookvakken in het hoger onderwijs' kondigde de minister nader onderzoek aan naar het verschijnsel cadeaupunten¹⁰. Het voorliggende rapport is de weerslag van een eerste verkenning.

De wettelijke basis voor het onderzoek naar cadeaupunten ligt in twee artikelen van de WHW: WHW artikel 7.4, waarin de studielast van opleidingen in het wo en hbo wordt omschreven en WHW artikel 7.14, waarin wordt gesteld: "Het instellingsbestuur draagt zorg voor een regelmatige beoordeling van de onderwijs- en examenregeling en weegt daarbij, ten behoeve van de bewaking en zo nodig bijstelling van de studielast, het tijdsbeslag dat daaruit voor de studenten voortvloeit".

Dit rapport bevat een beschrijving van de werkwijze, de conclusies en de aanbevelingen en is voorzien van twee bijlagen, één over het onderzoek door de NVAO (bijlage I) en één over het onderzoek van ResearchNed (bijlage II).

---

⁹ Inspectie van het Onderwijs (2007): 'Nota Spookvakken in het HO', conclusies en nadere onderbouwing. Utrecht, Inspectie van het Onderwijs.

¹⁰ Minister van OCW (2007). Verkennend Onderzoek naar Spookvakken in het hoger onderwijs. Brief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, HO/BL/2007/30709.

1 WERKWIJZE

Het onderzoek naar cadeaupunten omvatte twee onderdelen:

1. een analyse van visitatierapporten (NVAO);
2. een studentenbevraging via twee internetenquêtes (ResearchNed).

1.1 Onderzoek NVAO

De analyse van recente visitatierapporten is verricht door de NVAO (zie bijlage I). De vraagstelling was tweeledig:

1. Komen de begrippen cadeaupunten en spookvakken als zodanig voor in recente visitatierapporten?
2. Maken visitatiecommissies anderszins melding van te geringe studielast voor studieonderdelen?

1.2 Onderzoek ResearchNed

Voor de studentenbevraging zijn twee verschillende studentenselecties benut: van de Studentenmonitor 2007 en van HetStudentenpanel.nl van ResearchNed en IOWO. Beide bevragingen en analyses zijn uitgevoerd door ResearchNed (zie bijlage II).

In de in mei 2007 gestarte studentenbevraging via de Studentenmonitor waren alleen vragen naar cadeaupunten aan de orde:

1. Worden er bij jouw opleiding vakken verzorgd die jou weinig of geen inspanning kosten en die toch ECTS/studiepunten opleveren? Dit betekent feitelijk dat je ECTS/studiepunten 'cadeau' krijgt. (We doelen hier niet op vrijstellingen).
2. Hoeveel ECTS/studiepunten krijg je jaarlijks (bij benadering) op deze manier 'cadeau'? (Eén studiejaar is 60 ECTS/studiepunten).

De in september gestarte bevraging van HetStudentenpanel.nl kende de volgende centrale vragen:

1. Zijn er indicaties dat studenten studiepunten ontvangen zonder dat daar een evenredige studie-inspanning tegenover staat ('cadeaupunten' of 'te lichte' vakken)?
2. Zijn er sectoren waar (relatief) veel melding wordt gemaakt van cadeaupunten?
3. Worden eventuele cadeaupunten gecompenseerd door 'extra-tijd-vakken' (de situatie waarin studenten studiepunten krijgen toegekend waar onevenredig veel studie-inspanning tegenover staat)?

De vragenlijst ging in op zowel cadeaupunten als extra-tijd-vakken. Deze werd gekoppeld aan opleidingsgegevens van de respondenten en bevatte tevens achtergrondvragen.

1.3 Werkwijze

In de periode half september tot half oktober analyseerde de NVAO ongeveer 200 visitatierapporten. In dezelfde periode verrichtte ResearchNed de analyses van de Studentenmonitor 2007 en de respons van 9.750 studenten van HetStudentenpanel.nl.

2 CONCLUSIES

In deze paragraaf worden de conclusies, die de inspectie uit de onderzoeken trekt, weergegeven en onderbouwd.

2.1 Cadeaupunten en compensatie

De eerste conclusie luidt:

Op grond van ervaringen van studenten komen cadeaupunten op grote schaal voor in het hoger onderwijs. De 'lichtheid' van studie-onderdelen wordt echter vaak gecompenseerd door studieonderdelen waarvoor studenten meer studieinzet leveren dan het aantal beoogde studiepunten. Over het gehele bekostigde bachelor onderwijs is de netto uitkomst ongeveer een half cadeaupunt per student per jaar (hbo: 0,7; wo: 0,1).

Dit is de eerste hoofdconclusie uit het onderzoek van ResearchNed. De inspectie onderschrijft deze conclusie. In tabel 2.1 is de onderbouwing van deze conclusie samengevat.

Tabel 2.1: Te geringe studietijd, extra studietijd en nettobalans studietijd voor studieonderdelen, uitgedrukt in ECTS-studiepunten

	Te geringe studietijd voor studieonderdelen ('cadeaupunten')	Extra studietijd voor studieonderdelen	Nettobalans bestede studietijd voor studieonderdelen
hbo	- 4,1	+3,4	- 0,7
wo	- 4,4	+4,3	- 0,1
ho totaal	- 4,2	+3,7	- 0,5

Bron: Inspectie van het Onderwijs/ResearchNed: HetStudentenpanel.nl

NB: 1 ECTS-studiepunt (en dus ook 1 cadeaupunt) komt overeen met 28 studie-uren.

Cadeaupunten worden aangemerkt met een -, extra studietijd met een +.

Stelselbreed blijken studenten voor de studie van hun studieonderdelen gemiddeld 0,5 cadeaupunt te ontvangen, wat overeenkomt met veertien studie-uren geringere studiebelasting dan beoogd. Voor het hbo is dit 0,7 cadeaupunt, voor het wo 0,1 cadeaupunt.

Wanneer in meer detail wordt gekeken naar de uitkomsten, blijkt circa 60 procent van de studenten te maken te hebben met cadeaupunten (bijlage II, tabel 2). Ook ervaart circa 60 procent van de studenten 'extra-tijd-vakken' (bijlage II, tabel 8). Wat betreft de cadeaupunten geeft 7,6 procent van de studenten aan dat zij hier 'vaak' mee te maken hebben en 1,5 procent 'heel vaak'. Deze groepen studenten schatten het gemiddelde aantal cadeaupunten - uitgedrukt in ECTS-studiepunten - op resp. 13,7 en 15,7 studiepunten per jaar (bijlage II, tabel 6). Wat betreft extra-tijd-vakken geeft 9,8 procent van de studenten aan hier 'vaak' mee te maken hebben en 1,6 procent 'heel vaak'. Voor deze groepen studenten ligt de gemiddelde extra tijd voor studieonderdelen (uitgedrukt in ECTS-studiepunten) op 9,8 resp. 11,7 studiepunten per jaar (bijlage II, tabel 11).

Uit deze gegevens blijkt dat stelselbreed de studie-inspanningen, zoals ervaren door studenten, gemiddeld niet ver onder de nominale studielast liggen. Tussen individuele studenten blijkt er bovendien een tamelijk regelmatige spreiding te bestaan: als de nettobalans van cadeaupunten en extra-tijd-vakken per student wordt opgemaakt blijkt 16 procent van de studenten voor hun studieonderdelen zes of meer cadeaupunten per jaar te ontvangen. 11 procent van de studenten besteedt extra studietijd aan studieonderdelen ten bedrage van zes of meer studiepunten (bijlage II, tabel 13).

Een voor de hand liggende gedachte is dat er statistisch gezien sprake is van een normaalverdeling, waarbij sommige studenten minder hard en andere harder werken voor hun studieonderdelen. Niettemin leveren de redenen, die studenten voor cadeaupunten én extra-tijd-vakken aangeven, stof tot nadenken.

Volgens de onderzoeksresultaten van ResearchNed (bijlage II, paragraaf 4) liggen de belangrijkste redenen voor het ontvangen van cadeaupunten *“...in de aard van de contacturen (te weinig contacturen en te weinig voorbereiding vereist), op het gebied van toetsing (te gemakkelijk, te beperkte toetsing en opdrachten) en vakinhoudelijk (te gemakkelijke stof/teksten, vak niet interessant genoeg). Daarbij geldt het ontbreken of uitvallen van contacturen vaker als reden voor cadeaupunten in het hbo, en kunnen relatief makkelijk verkregen punten in het wo eerder worden toegeschreven aan het niveau van toetsing/ opdrachten en het niveau van stof/teksten.”* Wat betreft de extra-tijd-vakken hebben de redenen *“...in het wo vooral betrekking op het niveau van de stof, toetsing en opdrachten. In het hbo daarentegen worden extra-tijd-vakken vooral toegeschreven aan communicatie, begeleiding en beoordeling door de docent”*. De inspectie stelt vast dat in beide gevallen sprake is van een niet-optimale studieomgeving.

Bovenstaande analyse wordt gedeeltelijk ondersteund door de analyse van de NVAO (zie bijlage I). Hieruit blijkt dat de begrippen ‘cadeaupunten’ en ‘spookvakken’ als zodanig niet figureren in visitatierapporten. Op zichzelf is dat niet verwonderlijk, want pas in 2007 duiken deze begrippen op in het ho-vocabulaire. Wel constateert de NVAO dat *“in een beperkt aantal visitatierapporten wordt vastgesteld dat de reële studielast lager ligt dan de begrote studielast voor bepaalde opleidingsonderdelen”*. Dit wordt ondersteund met een aantal citaten uit visitatierapporten. Of daarmee in dezelfde mate op te lichte studielast wordt gewezen als door studenten uit het HetStudentenpanel.nl en de Studentenmonitor valt moeilijk te zeggen. Het is zelfs niet uitgesloten dat visitatiecommissies niet in de eerste plaats op dit aspect van studielast letten. In het accreditatiekader is het criterium bij het facet Studielast immers: *Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.*^{1 1} Het gaat dus in de eerste plaats om belemmeringen voor studeerbaarheid en niet om eventueel te geringe studielast.

---

^{1 1} NVAO (2003): Accreditatiekader bestaande opleidingen. Den Haag, NVAO-website.

Wellicht ten overvloede dient hier vermeld te worden dat het bij het bovenstaande *niet* gaat om de *studievoortgang* van studenten. Het gaat uitsluitend om de zwaarte van studieonderdelen, zoals ervaren door studenten. Dat slechts een beperkt deel van de studenten de beoogde zestig ECTS-studiepunten per jaar verwerft is een ander vraagstuk.

2.2 Verschillen per sector

De tweede conclusie luidt:

Ten aanzien van te lichte en te zware studie-onderdelen bestaan er verschillen tussen sectoren. Volgens inschattingen van studenten wordt in de hbo-sector Economie netto gemiddeld 1,4 cadeaupunt per student per jaar verstrekt en in de wo-sector Gedrag & Maatschappij 1,5. Daar staat tegenover dat in de wo-sector Techniek studenten per jaar 2,1 studiepunten meer studietijd besteden dan de nominale studietijd voor de betreffende studieonderdelen.

Ook deze conclusie is rechtstreeks ontleend aan het onderzoek van ResearchNed. De inspectie onderschrijft deze conclusie. In tabel 2.2 wordt hij nader geïllustreerd.

Tabel 2.2: Compensatie van cadeaupunten voor studieonderdelen door extra-tijd-vakken per sector

	hbo	wo	Totaal
Landbouw	+1,0	0,0	+0,6
Natuur		+0,4	+0,4
Techniek	- 0,9	+2,1	+0,1
Gezondheidszorg	0,0	- 0,2	- 0,1
Economie	- 1,4	- 0,8	- 1,3
Rechten		+1,0	+1,0
Gedrag & Maatschappij	- 1,0	- 1,5	- 1,2
Taal & Cultuur	- 0,1	- 0,7	- 0,5
Onderwijs	+0,3		+0,3
Totaal	- 0,7	- 0,1	- 0,5

Bron: Inspectie van het onderwijs/ResearchNed: HetStudentenpanel.nl

NB: 1 ECTS-studiepunten (en dus ook 1 cadeaupunt) komt overeen met 28 studie-uren.

Netto cadeaupunten worden aangemerkt met een -, extra studietijd met +.

Uit bovenstaande tabel blijkt dat studenten in de hbo-sector Economie en de wo-sector Gedrag & Maatschappij resp. 1,4 en 1,5 cadeaupunt per jaar verwerven (overeenkomend met circa veertig studie-uren) en studenten in de wo-sector Techniek aan hun studieonderdelen extra studietijd besteden ter grootte van 2,1 ECTS-studiepunten (circa zestig studie-uren).

Gezien de omvang van de respons, die zelfs bij een aantal van bijna 10.000 studenten geen recht doet aan de circa 1.500 verschillende bachelor- opleidingen kunnen de uitkomsten niet nader worden gespecificeerd per opleiding. Ook kunnen geen voldoende 'harde' uitspraken worden gedaan per afzonderlijke instelling, al is duidelijk dat studenten blijkens bovengenoemde data op instellingen met uitsluitend technische opleidingen gemiddeld iets meer tijd aan studieonderdelen besteden dan beoogd.

Overigens is het van belang te realiseren dat het bovenstaande een beeld geeft van de *percepties* van studenten met betrekking tot cadeaupunten en extra tijd voor studieonderdelen. Het gaat *niet* om *feitelijk gemeten* studietijd. Nader onderzoek door ResearchNed van gegevens uit de Studentenmonitor lijkt aan te geven dat er een verschil bestaat in de 'zwaarte' van studiepunten in verschillende sectoren (zie bijlage II, paragraaf 3). In de ene sector zou een studiepunt 'zwaarder' zijn dan in een andere. Dit kan ook zijn weerslag hebben op de feitelijkheid van cadeaupunten c.q. benodigde extra studietijd. Nader onderzoek op dit punt is geboden.

3 AANBEVELINGEN

Op grond van bovenstaande conclusies doet de inspectie twee aanbevelingen.

3.1 Een taak voor instellingsbesturen

Aanbeveling 1 luidt:

De inspectie beveelt aan dat instellingsbesturen nagaan of de feitelijke studielast van studieonderdelen in voldoende mate in overeenstemming is met de beoogde studielast en dat zonedig passende maatregelen worden genomen. Dit geldt in het bijzonder voor de opleidingen in de wo-sector Gedrag & Maatschappij en de hbo-sector Economie.

Het eerste deel van deze aanbeveling stemt overeen met de oproep in de 'Nota Spookvakken in het HO'. Drie maanden later heeft die nog niets aan actualiteit ingeboet. Het tweede deel geeft een iets specifiekere invulling van deze oproep, gebaseerd op de uitkomsten van het hier beschreven onderzoek. Al met al is het gewenst dat instellingsbesturen, als basis voor hun handelen, hun eigen *institutional research* zo inrichten dat zij voldoende informatie krijgen over de studielast van studieonderdelen en opleidingen om hun wettelijke taak naar behoren te vervullen. Daarbij is het ook van belang naar de achtergronden van te geringe of te zware studielast te kijken, in het bijzonder de kwaliteit van contacttijd, begeleiding en toetsing. Dat instellingsbesturen tevens relevante actoren zoals docenten, examencommissies, opleidingscommissies en opleidingsmanagement in voldoende mate in de gelegenheid stellen om op deze punten hun eigen verantwoordelijkheid te nemen ligt voor de hand.

3.2 Nader onderzoek

Aanbeveling 2 luidt:

De inspectie beveelt aan dat de minister van OCW nagaat welke mogelijkheden er zijn om de bestaande onderzoeksinstrumenten met betrekking tot studeren in het hoger onderwijs zodanig te verfijnen, dat ook op instellings- en opleidingsniveau uitspraken kunnen worden gedaan over studielast.

Blijkens het onderzoek van ResearchNed geven de ervaringen van studenten geen aanleiding om te veronderstellen dat stelselbreed de gemiddelde studielast van studieonderdelen in ernstige mate tekort schiet bij de eisen die de WHW stelt. Dat neemt niet weg dat dit mogelijk wel het geval is bij specifieke opleidingen en instellingen. Zelfs met een studentenbevraging die bijna 10.000 studenten omvat wordt het beeld echter onvoldoende helder. Dit is een ongerieflijke situatie. Zoals de OECD recentelijk aangaf, levert alleen afgaan op klachten een te smalle basis voor instellingsgericht toezicht^{1 2}.

---

^{1 2} S. Marginson e.a. (2007) : Thematic Review of Tertiary Education. The Netherlands. Parijs, OECD.

Tegelijkertijd is de zesjaarlijkse accreditatiecyclus onvoldoende frequent om eventuele ongewenste situaties aan het licht te brengen.

Dit houdt in dat andere, meer verfijnde onderzoeksinstrumenten nodig zijn om enerzijds een beter beeld te krijgen van de *'state of the art'* per opleiding en instelling en anderzijds - waar nodig - snel antwoorden te vinden op specifieke, actuele vragen. Dit laatste overigens niet alleen ter detectie van ongewenste situaties, maar ook ter bescherming van goed presterende instellingen, die ongewild in een mediahype kunnen worden meegesleurd.

Er zijn ongetwijfeld diverse mogelijkheden om tot verfijning van onderzoeksinstrumenten te komen op basis van wat nu al in de Studentenmonitor en de Nationale Studenten Enquête wordt onderzocht en in andere databanken beschikbaar is. De inspectie acht het gewenst dat nader onderzoek wordt verricht naar deze mogelijkheden. Stakeholders als studenten, instellingen, NVAO, toezichthouders, departement, minister en volksvertegenwoordiging kunnen er hun voordeel mee doen. Het komt de inspectie voor dat studentenorganisaties (LSVb en ISO), koepelorganisaties (VSNU en HBO-raad) en voor het hier niet besproken aangewezen onderwijs, Paepon, een wezenlijke rol kunnen spelen bij de realisering ervan.

4 TOT SLOT

De begrippen 'spookvakken' en 'cadeaupunten' hebben in 2007 het ho-vocubulaire tijdelijk verrijkt, maar er moet de sector veel aan gelegen zijn dat deze labels snel na nu niet meer aan de orde zijn. Dat vraagt inspanningen op velerlei gebied, van zowel instellingen als van koepel- en studentenorganisaties, van zowel de kwaliteitsbewaker NVAO en de toezichthouders als van het ministerie van OCW. Inspanning nummer 1 is: onder ogen te zien dat - met alle waardering voor het goede dat in het ho plaatsvindt - op diverse plekken in het ho veel zaken nog niet optimaal verlopen: niet-optimale contacttijd, niet-optimale begeleiding, niet-optimale toetsing, niet altijd voldoende uitdagend onderwijs. En alhoewel dit onderzoek geen aanleiding geeft tot verdenkingen van moedwilligheid of zelfs fraude, is tegelijkertijd duidelijk dat er nog veel werk aan de winkel is.

BIJLAGE I

ONDERZOEK VISITATIERAPPORTEN

In deze bijlage staat de analyse van de NVAO van circa 200 visitatierapporten ten aanzien van het facet Studielast, oktober 2007.

Studielast en vermeende cadeaupunten in bacheloropleidingen

1. Inleiding

Naar aanleiding van een vraag van de Inspectie voor het hoger onderwijs heeft NVAO steekproefsgewijs visitatierapporten geanalyseerd wat betreft de studielast die studenten ervaren in bacheloropleidingen en wat betreft vermeende cadeaupunten. Een tweehonderdtal rapporten van zowel hbo- als wo-opleidingen werden bestudeerd.

2. Bevindingen

De visitatierapporten concentreren zich wat studielast betreft vooral op de gemiddelde tijd die studenten wekelijks aan hun studies besteden en op de maatregelen die instellingen nemen om de studeerbaarheid van opleidingen te bevorderen.

De geanalyseerde opleidingen in het wo betreffen hoofdzakelijk de alfa clusters: taal en cultuur, geschiedenis, sociale wetenschappen, economie. Een beperkt aantal opleidingen situeert zich in de bèta- of gamma wetenschappen: civiele techniek, tandheelkunde, landbouw.

De geanalyseerde opleidingen in het hbo zijn beperkter in aantal, maar betreffen een brede waaier aan disciplines.

Het algemene beeld in het hbo is dat studenten tussen 30 à 40 u/w aan hun studies besteden. Het gemiddelde ligt veelal rond de 35 u/w. Uit de visitatierapporten blijken geen opmerkelijke verschillen tussen de verschillende studierichtingen. In een aantal gevallen wordt gemeld dat de studielast in de hogere jaren toeneemt, door het eindwerk en de stages. In geen enkel geval wordt gemeld dat de werkelijke studielast de begrote studielast overschrijdt.

De gemiddelde studielast in de geanalyseerde wo-opleidingen ligt tussen 20 en 30 u/w, met een algemeen gemiddelde van 25u/w. In meerdere gevallen stellen commissies dat de studielast best hoger mag zijn. Een regelmatig terugkerende vaststelling is dat de invoering van de bachelor en masterstructuur leidt tot een toename van de studielast, mede door de invoering van een eindproef in de bacheloropleiding.

De studielast in de bèta- en gammaopleidingen ligt gemiddeld genomen hoger dan in de alfawetenschappen. Hier is sprake van 30 à 35 u/w.

In geen enkel geval wordt gemeld dat de werkelijke studielast de begrote studielast overschrijdt.

De visitatierapporten maken geen melding van zogenaamde cadeaupunten of spookvakken. In een beperkt aantal gevallen wordt vastgesteld dat de reële studielast lager ligt dan de begrote studielast voor bepaalde opleidingsonderdelen.

3. Enkele voorbeelden uit visitatierapporten

"Ondanks al deze tevredenheid acht de commissie de studielast bepaald te licht: verschillende studenten doen twee masters (Engels en Amerikanistiek) tegelijk en hebben daarnaast ook nog een baantje."

"Het zelfevaluatie-rapport stelt dat uit facultair onderzoek (2003) is gebleken dat studenten in totaal slechts 26 tot 27 uur per week, i.p.v. de geplande veertig uur, aan hun studie besteden en dat het streefdoel 32 uur is."

"De huidige studenten vinden de studie intensief maar te doen. Zij zeggen ongeveer 25 à 30 uur per week aan de studie te besteden. De docenten schatten dit op 25 uur."; "Volgens de commissie zijn zowel het bachelorprogramma als het masterprogramma pittig maar studeerbaar."

"De commissie constateert op basis van uitspraken van alumni en studenten dat de studielast veelal als licht wordt beoordeeld. Sommigen vinden een uitdaging in een combinatie met een tweede opleiding of extra minoren."

"De opleiding is sinds de invoering van de bachelor-masterstructuur zwaarder geworden."; "De commissie is van oordeel dat de studie te licht is."

"Uit de studentenevaluaties blijkt dat studenten in de eerste twee jaar van de opleiding minder tijd aan hun studie besteden dan staat geprogrammeerd (gemiddeld 25 uur)."

"Students report that they work forty hours on average, which is partly due to the fact that there are many contact hours."

"Studenten besteden in normale weken naar eigen zeggen gemiddeld ongeveer 30 uur aan de studie. Deze lage tijdbesteding wordt aangewezen als hoofdoorzaak van het feit dat weinig studenten de opleiding in de nominale tijd voltooien."

"Uit de curriculum-evaluaties blijkt verder dat het merendeel van de studenten aangeeft minder uren te besteden aan de modules dan het aantal uren dat ervoor staat."

"Volgens de studenten van de bacheloropleiding is vooral het programma van het derde jaar zwaar. De feitelijke studielast in het derde jaar ligt tussen de 30 en de 40 uur per week. In het eerste en het tweede jaar is de opleiding minder zwaar."

"Contacttijden, opdrachten en het uitvoeren van de toetsen vergen gemiddeld 40 uur per week."

BIJLAGE II

ONDERZOEK RESEARCHNED

(zie aparte publicatie)

COLOFON

Auteursrecht voorbehouden
Gehele of gedeeltelijke overneming of reproductie van de inhoud van deze uitgave op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteursrechthebbende is verboden, behoudens de beperkingen bij de wet gesteld. Het verbod betreft ook gehele of gedeeltelijke bewerking.

Productie

Afdeling Communicatie, Inspectie van het Onderwijs

Vormgeving

Blik grafisch ontwerp, Utrecht

Uitgave

Inspectierapport 2007-25

Postbus 51-nummer: 22BR2007G025

ISBN: 978-90-8503-093-5

november 2007

Telefoonnummer 0800 - 8051 (gratis),
elke werkdag van 9.00-21.00 uur.

Exemplaren van deze publicatie zijn te downloaden op www.onderwijsinspectie.nl
of www.postbus51.nl